

A „BUDAPESTI KÖZLÖNY“

HIVATALOS LAP

S ENNEK MELLÉKKÖZLÖNYE A

„HIVATALOS ÉRTESÍTŐ“.

(Megjelenik — a vasárnapokat és egyéb ünnepeket követő napok kivételével — naponként reggel, negyedréti ív alakban, a szükség szerinti mennyiségű mellékletekkel, olykor rendkívüli számok adásával. Szerkesztője: *Vadnay Károly*, a m. tud. Akadémia lev. s a Kisfaludy-társaság rendes tagja. Helyettes szerkesztő *Földy Géza*. Kiadja az »Athenaeum« részvénytársulat.)

A magyar nyelvű hivatalos sajtó eredete nem valami régi keletű.

A rendi alkotmányu Magyarországnak ugyanis, midőn a kormányzás élén a magyar udvari kanczellária, a kir. Helytartó Tanács és a m. kir. udvari Kamara állottak, nem volt hivatalos lapja. Csak a gróf Batthyány Lajos elnöklete alatt megalakult 1848-diki felelős magyar miniszterium találta szükségesnek, hogy országos hivatalos lapot indítson meg.

Szemere Bertalan m. kir. belügyminiszter ekkor *Gyurmán* Adolf jeles hirlapíróat bizta meg, hogy »Közlöny« czimmal egész ív-alakban napi lapot indítson meg a kormányi közlések számára. Az első szám 1848 június 8-dikán jelent meg Pesten. Ez az akkor nagy fontossággal bírt hivatalos lap mindig a kormány székhelyén nyomtatott, 1848 végeig Pesten, 1849 telén és tavaszán Debreczenben, nyáron ismét Pesten, majd Szegeden, legutolsó pár számja pedig — a fegyverlerakás küszöbén — Aradon. Szerkesztősége tehet-

séges fiatal írókból állt. Szerkesztője személyében csak egyszer történt változás, midőn Gyurmán más-nemű megbízatást kapva, tőle a szerkesztést 1849 jul. 1-én *Emődi* Dániel vette át.

A »Közlöny« tartalmának nagyobb részét hivatalos közlések, országgyűlési, harcztéri s vidéki tudósítások és jelentések tették; közölt azonban néha, — kivált Debreczenben s többnyire Petőfi-től — költeményeket is, harcra buzdító cikkeket és rövid politikai íránycikkeket.

E »Közlöny«, a maig kiadottmagyar nyelvű hivatalos lapokkal együtt, nem csak a hazai hivatalos sajtó egész történelmét foglalják magukban, hanem igen élénken tükrözik vissza az akkor és azóta történt nagy politikai válságok, fordulatok képét is.

Az alkotmány elkobzása után az önkényuralom szintén szükségesnek tekinté egy magyar hivatalos lap megindítását.

Az akkori teljhatalmu császári polgári biztos: báró Geringer Károly, *Szilágyi* Ferencz történettudóst és akadémiai tagot hívta föl, — s a fölhívás akkor parancs volt, — hogy a szerkesztésre vállalkozzék. Őt, ki a »Klió« című történelmi évkönyvekkel szerzett magának ismert nevet és érdemet, e föladatra alkalmasnak vélték, mivel kolozsvári lapjában, a »Mult és Jelen«-ben kifejtett konzervatív buzgóságával kihívta maga ellen a magyar szabadelvűek haragját, úgy hogy tanári székét is elveszíté, az erdélyi szabadelvű ifjuság pedig utczai zajos tüntetéseket rendezett ellene. Neki is azonban, mint általában az ó-konzervatív uraknak, fájt a régi magyar alkotmány elvesztése s ő is akart reményt önteni a csüggedzők szívébe, s mikor a »*Magyar Hirlap*« hiv. napi lap első száma 1849 november 15-dikén meg-

jelent, czime alatt e biztató jelszó volt olvasható:
»Él magyar, áll Buda még!«

A lap egy része a kormányi intézkedések közléséből állt; politizálnia, főleg bírálnia nem volt szabad; de adott ismeretterjesztő tárczákat, külföldi tudósításokat (hires száműzöttektől is névtelenül), bő hirrovatot. A hatalom urai rossz szemmel kezdték nézni a szerkesztőt, s midőn a bécsi kormány szigorúbb sajtó-szabályzást léptetett életbe, a »Magyar Hirlap«-nak 1852. jun. 30-dikán meg kellett szűnnie.

Helyette másnap, július 1-én, a »*Budapesti Hirlap*« indult meg hasonló alakban, s ezt már az addigi segédszerkesztő: *Nádaskay* Lajos szerkesztette, ki tudományosan képzett s csöndes, óvatos természetű hirlapíró volt. Ebben a lapban már a Bach-rendszer szigorú szelleme uralkodott, melynek mintegy enyhítéseül törekedtek érdekes ismeretterjesztő tárczákat nyújtani s eleven hirrovatot, művészeti és nemzeti színházi közléseket a Bulyovszky Gyula elmés tollából.

A Bach-rendszer bukásával ez a hiv. lap is megszűnt 1860 november 30-án. Voltakép átváltozott »*Sürgöny*« címre, melyet 1860 decz. 1-én indítottak meg.

Ez a Schmerling lovag Reichsrathba készítő politikájának lett magyar szócsöve, s benne főleg a hírneves statisztikai tudós: Fényes Elek vezércikkei ütköztek a magyar értelmiség politikai érzületébe.

E nyugtalan időben nyugtalan sorsa volt e csupán »félhivatalos«-nak nevezett kormányi közlőnynek is, melyre főleg a magyar udv. kancellária ügyelt. A bécsi ingadozások szerint hamar változtak a szerkesztők is. Az öt első évben — mig

Schmerling a magyarság szenvedőleges ellenállásával »váarakozó« makacsságot állíthatott szembe — *Vértay* Ernő szerkesztette; de midőn e makacsságot események és jobb belátások puhítani kezdték: 1864-ben *Kecskeméthy* Aurél, e szellemes tollu, de politikai erősb hit nélküli író, vette át a szerkesztést; 1865-ben *Bulyovszky* Gyula, ki soha sem volt politikai hirlapíró; majd 1867 elején újra *Kecskeméthy*. De létre jöven a nagy kiegyezés és megtörténvén a koronázás örvendetes ünnepe: a »Sürgöny«-nek 1867 márczius 14-dikén meg kellett szünnie.

Nem csak gyökeres változás, hanem sokkal nagyobb állandóság is lépett be most a magyar hivatalos lap életében.

A felelős magyar kormány 1867 márczius 15-dikén indította meg hivatalos lapját: »*Budapesti Közlöny*« czimmel.

Szerkesztését *Salamon Ferencz* akad. tagra s mély elméjű történetíróra bízta, ki egyszersmind a Deák Ferencz politikájának sok év óta elvhű és harczias szellemű publiczistája volt. A közönség örült a változásnak, szerette a lap czimében a »Közlöny« szót, valamint azt is, hogy márczius 15-dikén született meg. 1848-as reminiscenciákat üdvözöltek benne, kivált midőn a hosszú számkivetésből haza tért Gyurmán Adolf is oda került a laphoz a külföldi rovat vezetésére. Nagy gondot fordítottak általában a hivatalos közléseken kívül eső tartalomra, a tárczára, a művészeti részre, melyben a Szigligeti nemzeti színházi és egyéb dramaturgiai dolgozatai méltán tűntek föl. Akadémiai tudósok képviselték az ismeretterjesztést s a Deák-párt főlapjánál politikai harczokban megedezett tollak a napi kérdések megvitatását, melyek néha élesb hangú polemiákba csaptak át.

Ekkép az állam hivatalos lapja egyszersmind pártlappá lett, mi ellen — költségvetési viták alkalmával, — ellenzéki szónokok, maga *Tisza Kálmán* is nem egyszer, felszólaltak. Vádolták, hogy országgyűlési rovata pártpolitikai irányzatú s *Tisza Kálmán* elv gyanánt jelentette ki, hogy az ország hivatalos közlönyének, — mint a művelt Nyugat nem egy államában — a napi kérdések pártvitáiban nem kellene részt vennie, hanem csupán hivatalos közlésekre szorítkoznia, hogy így jellege állandó, tekintélye pártválságoktól, kormányváltásoktól érintetlen maradjon.

Mikor aztán, a hetvenes évek közepén, *Tisza Kálmán* a kormányba és csakhamar annak élére került, a képviselőházban vallott nézetéhez következetesen, 1875 nyarán elrendelte, hogy a »Buda-pesti Közlöny« szüntesse meg publiczistikai és journalistikai működését s csupán a hivatalos közlések kiadására szorítkozzék, főlapjában a szentesített törvények, miniszteri rendeletok, szabályzatok, engedélyokmányok, kinevezések, előléptetések, hivatalos kimutatások, sat., a »Hivatalos Értesítő«-ben pedig a hiv. hirdetmények (pályázatok, árverések, idézések, körözhvények sat.) közlésére.

A szerkesztést továbbra is *Salamon Ferenczre* bízta, ki azt halála napjáig, 1892 október 10-dikéig vitte.

Elhunytá után fél esztendőn át ideiglenes szerkesztés következett, mignem 1893 május közepén Hieronymi Károly akkori m. kir. belügyminister *Vadnay Károly* országgyűlési képviselőre és akad. tagra ruházta a felelős szerkesztőség tisztét.

Azzal, hogy a hivatalos lap mai, szorosan hivatalos jellegét kapta meg, pénzügyében is változás történt. Addig ugyanis jelentékeny bevételeit

nem csak fölemészté a szerkesztés nagy költsége, hanem olykor rá is kellett fizetni. Mig most már aránylag kevés kiadásával több mint hétannyi bevétel áll szemben.

Ugy a régibb hiv. lapokat, mint éveken át a »Budapesti Közlöny«-t is, folyvást id. *Emich Gusztáv* nyomdatulajdonos adta ki és nyomatta, kitől azt e virágzó nyomda újabb tulajdonosa: az *Athenaeum* részvénytársulat vette át, mely ez idő szerint 76,100 frt évi bért fizet az államnak a lap kiadási jogáért és a »Hivatalos Értesítő« hirdetésményeiért.